

DIONISIE DECEI/ ELIE CÂMPEANU: TWO ARCHBISHOPS AROUND THE SAME GOAL, THE GREEK-CATHOLIC ARCHPRIESTSHIP OF MUREȘ

Corina Teodor

Assoc. Prof., PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The present study analyses the manner in which the destinies of two representatives' figures of the Greek-Catholic Church, Dionisie Decei and Elie Câmpeanu interfered in the Greek-Catholic Archdiocesan District of Mureș. The Greek-Catholic Archdiocesan District of Mureș was in an arbitrary manner divided in two in 1913, as the establishment of the new Hungarian Greek-Catholic Eparchy of Hajdudorog had been made to the detriment of the Romanian Greek-Catholic parishes. The analyse concentrates especially on the events of the 1919-1923 period, when serious efforts to reunite the archdiocesan district were made. Although, it was natural for Dionisie Decei whom had lead for a decade the destiny of the Archdiocesan District of Mureș to be the main character after the reunification of the district, he was transferred in 1923 to Teaca. The present study tries to explain why this episode of the fall of 1923 was lost by Dionisie Decei and won by Elie Câmpeanu.

Keywords: the Tîrgu Mureș Greek-Catholic Deanery, Dionisie Decei, Elie Câmpeanu, Ecclesiastical Administration, Greek-Catholic Priesthood.

Documentele de arhivă scot din inerția cunoașterii istorice episoade uitate sau relevă detalii neștiute despre evenimente a căror regie aparent o putem contura, cu ajutorul altor izvoare istorice. Despre un astfel de adagio istoriografic este vorba și în rândurile de față, în sensul că documentele de arhivă conservate la Serviciul Județean Mureș al Arhivelor Naționale clarifică un episod din istoria ecleziastică mureșeană. Deși aparent este doar o filă de istorie locală, care nu poate avea rezonanțe prea mari, cred că putem vedea, dincolo de evenimential și de cei doi reprezentanți ai elitei ecleziastice locale, felul în care reunificarea protopopiatului greco-catolic

al Mureșului, în noul context politic creat de Marea Unire, nu a deschis drum unei selecții obiective în funcțiile ecleziastice, ci a păstrat subiectivitățile pe tapet. Așa se explică de ce personajul care avea toate datele pentru a rămâne și după anul 1923 în fruntea protopopiatului greco-catolic al Mureșului, Dionisie Decei, a fost înlăturat din zonă, iar cel pe care ierarhia de la Blaj îl reorientase deja de câțiva ani spre zona mureșeană, Elie Câmpeanu, a ajuns protopopul Mureșului, după reunirea parțială a parohiilor ce fuseseră în anul 1913 înstrăinate de mitropolia Blajului și anexate noii structuri ecleziastice, episcopia greco-catolică maghiară de Hajdudorog.

Dar înainte de a analiza evenimentele care l-au condus pe Elie Câmpeanu spre funcția de protopop al Țirgu Mureșului, să scrutăm biografiile intelectuale și în traseele profesionale ale celor doi competitori.

Puține au fost momentele în care Dionisie Decei a avut o atitudine confesivă, care să le permită contemporanilor să arunce o privire în universul său privat. Existența în colecția arhivelor mureșene a unui text dactilografiat, nedatat, dar pe care Dionisie Decei pare a-l fi redactat în ultimii ani de viață, devine o piesă prețioasă în tentativa de a-i contura un portret biografic. Așadar, s-a născut la 24 mai 1869, în sudul Transilvaniei, în comuna Hamba din jud. Sibiu, ca fiu al parohului greco-catolic de acolo, Anania Decei, și al Sofiei Dopp. Dionisie a urmat școala confesională greco-catolică din comuna natală, din toamna anului 1875, în clasa învățătorului Ioan Teodor din Săcădate¹, apoi din anul următor a început să frecventeze școala confesională cu limba de predare germană, din Sibiu, avându-l ca învățător pe Iosif Dominic, absolvită în 1880 cu calificativul „sehr gut”, pentru a se înscrie apoi în toamna aceluiași an la gimnaziul superior de stat din Sibiu. Ca mulți din generația sa, a urmat cursurile de teologie la Seminarul greco-catolic din Blaj, începând cu anul 1888, când din 34 de candidați fuseseră admiși doar 11, tânărul Decei fiind al treilea². După ce în iulie 1892 a părăsit Mica Romă, tânărul teolog a funcționat în anul școlar 1892/1893 ca învățător la școala confesională greco-catolică din Sibiu, unde a fost chemat de celebrul protopop Ioan V. Rusu. Evident, în cariera clericală interferențele între public și privat sunt inerente, așa că hirotonia sa a avut loc, în condițiile vacanței scaunului mitropolitan blăjean, la Lugoj, săvârșită de episcopul Victor Mihalyi, la 8/20

¹ Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Mureș, Fond *Colecția de manuscrise a filialei*, dosar 158, f. 2.

² *Ibidem*, f. 2.

noiembrie 1893. Introducerea sa în parohia din Orlat s-a făcut la întoarcerea acasă, de către un alt personaj cunoscut, protopopul Sibiului, Nicolae Togan³.

Semnele schimbării i s-au arătat în vara anului 1908, căci la 1 august Victor Mihalyi, devenit mitropolit, l-a transferat la Band, în protopopiatul Mureșului, după ce parohia devenise vacantă⁴. Sosind la Bandul de Câmpie la 8 septembrie 1908, Dionisie Decei a început o dinamică activitate, inițial ca paroh, pentru ca cinci ani mai târziu, după dramatica scindare a protopopiatului Mureșului, să-și asume și responsabilitatea funcției protopopești. Deceniul în care a administrat protopopiatul Mureșului a fost unul plin de dificultățile generate de izbucnirea primului război mondial; totuși, și-a asumat cu multă conștiinciozitate îndeplinirea tuturor responsabilităților, de la cele legate de viața religioasă, la cele legate de învățământul confesional, sprijinirea orfanilor, a văduvelor etc.

Ieșirea din aceste tenebre părea posibilă în momentul în care unirea din 1918 a profilat noi speranțe în lumea românească ardeleană; între acestea și cele legate de retrocedarea parohiilor care în anul 1912 au fost incluse în episcopia maghiară de Hajdudorog. Mitropolitul Vasile Suciu comunica preoților din zona Mureșului la 12 mai 1920 că problema vicariatului Secuimii nu se putea reglementa până la semnarea păcii, răstimp în care preoții și credincioșii erau rugați să ducă „cu răbdare și bunăvoință”⁵ greutățile ce le au, mai ales cele ce derivă din poziția geografică nu tocmai favorabilă a sediului protopopiatului, la Band, la marginea districtului.

Cum protopopiatul rămăsese deocamdată în aceeași configurație antebelică, o nouă cerere a preoților din protopopiat s-a auzit și la sinodul protopopesc din primăvara anului 1921, în legătură cu transferul sediului protopopiatului la Tîrgu Mureș, cei prezenți declarând oarecum ultimativ că era pentru ultima dată când au mai venit la Band⁶.

Dar semnele schimbării apăruseră totuși, dovadă ceea ce se întâmpla în celălalt protopopiat, al Tîrgu Mureșului, care reinițiasă corespondența cu oficialitățile de la Blaj. Un prim pas spre revenirea la o administrație protopopească românească s-a făcut când mitropolitul Vasile Suciu l-a anunțat pe vicarul foraneu Iuliu Huban, la 31 august 1920, că administrarea

³ *Ibidem*, f. 3; *Unirea*, an III, nr. 47, 25 noiembrie 1893, p. 381.

⁴ Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Mureș, Fond *Protopopiatul greco-catolic Tîrgu Mureș*, dosar 992, f. 31.

⁵ *Ibidem*, dosar 1246, f. 8.

⁶ *Ibidem*, dosar 1277, f. 3 v.

interimară a protopopiatului Tîrgu Mureșului i-a fost încredințată lui Ariton Popa, protopopul Reghinului⁷, care trebuia să preia arhiva de la fostul protopop, Iuliu Nistor. Ariton Popa a semnalat încă de la început dificultățile percepute la fața locului, unde funcționau doar patru parohi, căci „am impresia că legătura canonică între preoții și vicarul protopopesesc de la 1918 încoace e aproape nulă și a făcut care ce a vrut și ce a putut”⁸.

După ce în primăvara anului 1921 s-a publicat anunțul pentru ocuparea parohiei Tîrgu Mureșului, Dionisie Decei, îngrijorat de soarta protopopiatului pe care-l conducea, s-a adresat la 2 martie mitropolitului, avertizând mai întâi asupra stării deplorabile în care se găsea casa parohială din oraș: „toate odăile din locuință sunt pline de ștelnițe, care prin ferești, prin crăpăturile ușilor, prin pereți, chiar și prin padimentul odăilor își au cuiburi, de unde roiesc ca albinele primăvara. Odăile sunt scunde, afară de una, nu deplin sănătoase și luminoase, târnațul dărâmat, pivnița și cămara gospodară stricate”⁹. Dar de fapt miza acestei scrisori era una mult mai gravă, ce condensa tocmai punctul de vedere al protopopului față de viitorul imediat al parohiei Tîrgu Mureșului, ca și al protopopiatului pe care îl conducea: răsfoind filele unei istorii recente, el reamintea că această parohie aparținuse până în 1913 de protopopiatul Mureșului. Întrebarea sa, îndreptățită, era în rezonanță cu găsirea celei mai bune soluții pentru viitorul imediat; de fapt, el exprima același punct de vedere care se mai auzise anterior, în sinoadele locale: „oare adevăratul tract protopopesesc greco-catolic român al Mureșului va avea pe viitor doi conducători protopopești: pe mine și pe cel nou desemnat?”¹⁰. Căci asta înțelegea el din anunțul concursului, cu toate că opinia clericilor din subordinea sa era în mod clar pentru reîntregirea teritorială a vechiului protopopiat. Se întrezărea deja faptul că desemnarea unui alt paroh la Tîrgu Mureș îl îndepărta pe Dionisie Decei de speranța reîntregirii protopopiatului Mureșului, prin desemnarea sa ca paroh acolo.

Comunicatul mitropolitului Vasile Suciuc adresat la 27 august 1921 interimarului Ariton Popa conținea anunțul numirii lui Elie Câmpeanu ca paroh la Tîrgu Mureș și protopop al Tîrgu Mureșului (Vicariatul Secuimii); mesajul includea și mulțumirile oficiale pentru efortul de a administra și acest tract, alături de cel al Reghinului: „în urmă, îți mulțumim pentru bunele servicii aduse Bisericii, prin administrarea tractului Mureș și pentru zelul ce l-ai dovedit în

⁷ *Ibidem*, dosar 1248, f. 2.

⁸ *Ibidem*, dosar 1248, f. 11.

⁹ *Ibidem*, dosar 1304, f. 12.

¹⁰ *Ibidem*, dosar 1304, f. 13.

repetate rânduri, alergând din depărtare pentru aranjarea chestiunilor grele din parohia și protopopiatul Tîrgu Mureșului”¹¹.

Pentru Elie Câmpeanu era începutul intrării sale în elita ecleziastică din zona mureșeană, dar și dovada încrederii de care se bucura în cercurile mitropolitane, din moment ce fusese preferat ca personaj cheie la Tîrgu Mureș, în timp ce Dionisie Decei rămânea la Band, într-o situație incertă. În ciuda faptului că lumea renăștea cu greu din cenușa primului război mondial, mitropolitul Suciu nu a ezitat să-l asigure pe același Elie Câmpeanu, la 3 decembrie 1921, de sprijinul total: „dorința noastră fierbinte este ca să te știm cât mai în grabă, așezat în fruntea parohiei și a protopopiatului din Tîrgu Mureș, pentru apărarea și promovarea intereselor noastre bisericești legate de această localitate”¹².

Ariton Popa a predat oficial arhiva protopopiatului pe care l-a administrat interimar și pe cea a arhivei parohiei Tîrgu Mureș la 10 decembrie 1921, prilej de a menționa că atâta vreme cât tractul fusese arbitrar împărțit în două în anul 1913, sigiliul se afla la Band, împreună și cu alte acte, în timp ce altele se aflau se pare la fostul vicar de Hajdudorog, Huban¹³. Deci, administrativ erau încă multe detalii care trebuiau soluționate.

În momentul în care fusese desemnat protopop al Mureșului, vicariatul Secuimii, Elie Câmpeanu era un personaj în deplină maturitate, cu o experiență bogată vizavi de hățișurile naționalismului ardelean și de viața ecleziastică. Născut la 12 iulie 1859 la Goreni, județul Mureș, a urmat școala primară la Reghin, apoi gimnaziul la Blaj, având profesori emblematici, Ioan Micu Moldovan, Petru Uilăcan, Alexandru Grama ș.a., după care între anii 1879-1883 a fost elevul Seminarului Teologic, absolvit cu calificativul eminent. Cariera sa a început ca învățător la 4 martie 1884, apoi preot la Subcetate, comitatul Ciuc, din 9 iulie 1898 viceprotopop al districtului Giurgeului, iar din 14 octombrie 1908 protopop al aceluiași district¹⁴. A fost momentul în care s-a implicat în acțiunile politice ce au avut drept miză identitatea națională a românilor din Secuime, atitudine care va fi în parte alimentată și de dureroasa știre a dezmembrării unor parohii din structura mitropolitană și trecerea în subordinea noii episcopii greco-catolice maghiare de Hajdudorog. Numele său a apărut în anul 1912 pe lista participanților

¹¹ *Ibidem*, dosar 1289, f. 4 f.-v.

¹² *Ibidem*, dosar 1304, f. 5.

¹³ *Ibidem*, dosar 1306, f. 1-2. Sugestia era ca noul protopop să reunească această arhivă.

¹⁴ Liviu Boar, *Repere biografice*, în vol. *Elie Câmpeanu. Omul și faptele sale*, coord. de Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptămaș, Tîrgu Mureș, Fundația culturală „Vasile Netea”, 1999, p. 9-10.

la întâlnirile de protest de la Blaj, Alba Iulia și Reghin, dar și pe cel al represiunii dispuse de autoritățile statale austro-ungare. Dialogul său epistolar în acele momente cu protopopul Mureșului, Iuliu Nistor, mărturisește un ritm diferit al protestelor, asumat de cei doi, unul energetic în cazul lui Câmpeanu, altul mai temperat, în cazul celuilalt: „dureros m-a atins comunicatul din care constat că ei suferit mult – îi scria Iuliu Nistor la 24 octombrie 1912. După părerea mea, afacerile cu protestele au trebuit să se facă cu multă precauțiune. Eu încă am scos doi preoți de calibrul Victorului tău, dar în afacerea din chestiune nu i-am recercat deloc, neavând, ab initio, încredere în ei. Eu până acum nu am năcaz, nici nu voi avea, că spiritele s-au calmat. Fraților interesați le-am dat sfatul să nu se mai agite, văzând indiferentismul celor chemați a se îngriji de soarta noastră în cazul de față. Ar fi bine ca și tu să încerci o apropiere către cei de la administrație, capacitându-i că prin protestele făcute nu s-a intenționat agitație, ci mai mult s-a exprimat dorința de a rămâne cu limba liturgică a poporului în legăturile mamei arhidieceze și aceasta în urma hotărârei conferinței episcopoești din 17 februarie a.c. Se pot prevedea năcazurile cumplite ce ne așteaptă, dacă vom urma sfaturile românilor care nu de dragul bisericii noastre, ci din interes și egoism strigă în lumea mare să ne luptăm până la sânge. Pentru negligența mai marilor noștri întru a ne apăra e că trebuie să cădem noi jertfă”¹⁵.

În vara fierbinte a anului 1916, după intrarea României în război, protopopul Câmpeanu a trecut granița în Moldova, implicându-se în organizarea unor spitale militare, fiind în continuare un spirit dinamic, predicând soldaților. A revenit la Gheorgheni la finele anului 1918, fiind împuternicit de generalul Traian Moșoiu, comandantul Corpului 4 Armată, să facă schimbările cerute de instaurarea noului regim, în administrația și poliția din localitate¹⁶. De la misionarismul clerical, Elie Câmpeanu și-a transferat eforturile spre misionarismul didactic, căci între anii 1919-1920 a fost profesor suplinitor de limba română, pentru a reveni la cel dintâi, ca urmare a deciziei mitropolitului Vasile Suciș din 27 august 1921, prin care a fost numit paroh al Tîrgu Mureșului și protopop al districtului Mureșului, vicariatul Secuimii¹⁷.

¹⁵ *Ibidem*, p. 12.

¹⁶ *Ibidem*, p. 12-13.

¹⁷ *Ibidem*, p. 13.

Introducerea oficială în funcție a lui Elie Câmpeanu a mai întârziat câteva luni, realizându-se abia la 25 decembrie 1921¹⁸, se pare și din cauza problemelor legate de inventarul parohiei Tîrgu Mureșului, ce trebuia clarificat și semnat de cei care au administrat-o în ultimul deceniu. Se pare că și clarificarea mandatului său de parlamentar, după acceptarea noii funcții de pe scena ecleziastică, a mai întârziat momentul sosirii sale în oraș¹⁹.

De fapt, reintegrarea celor două protopopiate se profila la orizont din momentul în care Elie Câmpeanu fusese instalat paroh al Tîrgu Mureșului, la 10/25 decembrie 1921²⁰ și protopop al parohiilor ce făcuseră parte din Vicariatul Secuimii.

După o carieră clericală deja îndelungată, Elie Câmpeanu cunoștea foarte bine mecanismele instituționale. Transformările de după 1918 au adus o situație inedită, în condițiile în care el administra un protopopiat fără a avea sigiliul oficial, care încă era în posesia lui Dionisie Decei. Tocmai de aceea, a cerut lămuriri în această privință de la mitropolitul Vasile Suci, care la 11 martie 1922 îi răspundea: „deocamdată până la arondarea de nou a districtelor protopopești, respectiv până la reîncorporarea vicariatului Secuimii în cadrele Arhidiecezei noastre, vei folosi și de acum înainte sigiliul parohial al parohiei P.O. Frăției Tale”²¹.

După instalarea lui Câmpeanu la Tîrgu Mureș, cei doi protopopi au desfășurat o activitate paralelă, convocând fiecare sinoade protopopești cu parohii aflați în subordine. Așa că, pentru primăvara anului 1922 în arhive s-au păstrat atât procesul verbal al sinodului convocat de Elie Câmpeanu la Tg. Mureș, la 4 aprilie²², cât și al celui convocat de Dionisie Decei la Band, la 5 aprilie. Dacă cel dintâi rezumă greutățile prin care a trecut protopopiatul începând cu anul 1912 și se limitează „să invite preoțimea la restaurarea acestui protopopiat”²³, Dionisie Decei apare, în al doilea caz, drept personajul pe care preoții din subordinea sa și-l doreau lider în continuare; de aceea ei au cerut din nou autorităților din Blaj „să limpezească chestia nefericitului de Hajdudorog, căci ne cade atât de greu și avem atâtea inconveniente cu alergările din depărtări

¹⁸ *Ibidem*, dosar 1289, f. 8.

¹⁹ *Ibidem*, dosar 1289, f. 12. Mitropolitul Vasile Suci îi scria lui Elie Câmpeanu, aflat la Gheorgheni, la 3 decembrie 1921, că îi aprobă cererea unui concediu de două luni pentru a-și reglementa situația de parlamentar, amintindu-i însă: „atunci când ți-am cerut declarația, dacă ești gata să renunți la mandatul de senator, pentru cazul că vei fi numit la Tg. Mureș, am avut în vedere starea dezolată a acelei parohii, care reclamă prezența continuă la reședință a viitorului paroh-protopop”.

²⁰ *Ibidem*, dosar 1334, f. 62.

²¹ *Ibidem*, dosar 1336, f. 18.

²² *Ibidem*, dosar 1313, f. 13-14.

²³ *Ibidem*, dosar 1313, f. 13.

mari la sediul protopopesc de azi – Band, dar fără rezultate. Credem c-a sosit acum timpul pentru rezolvarea și acestei chestiuni de mare însemnătate pentru noi toți. Avem încredere deplină, îl iubim, îl stimăm și am dori să fie al nostru [protopop] până la sfârșit...”²⁴. Răspunsul primit de Dionisie Decei de la Blaj, după ședința consistorială din 2 mai 1922, era în termeni evazivi, conținând doar referința la o multdorită „aranjare viitoare”²⁵.

În schimb, Izidor Marcu, vicarul general arhiepiscopal, îi comunica la 8 august 1922 lui Elie Câmpeanu, că problema din acea zonă se putea tranșa doar după ce existau fondurile necesare: „privitor la cauza bisericească națională din Secuime, am făcut diverse intervenții la Înaltul Minister al Cultelor și vom continua a stăruii fără încetare, pentru a ni se pune la îndemână mijloacele materiale de lipsă, fără de care astăzi este foarte greu a aștepta vreun rezultat”²⁶. Era evident așadar, că preferințele oficialităților de la Blaj s-au îndreptat în mod clar spre Elie Câmpeanu.

Documentele de arhivă au conservat și mărturisirile lui Dionisie Decei trimise autorităților de la Blaj, drept răspuns la acuzațiile ce i s-au adus în legătură cu conflictul disciplinar dintre el și Ioan Butnar, fostul învățător la școala confesională din Oroiu Săcuiesc și Oroiu de Câmpie, rămas nesoluționat după ce sentința forului II de instanță a fost atacată și de acuzat și de acuzator. Acest conflict reactualizat tocmai acum, când prioritare erau deciziile legate de cel care urma să joace rolul unui protopop unificator, este destul de straniu, mai ales că în deceniul în care a condus de la Band protopopiatul, Decei a părut a fi un personaj intransigent și autoritar. Așa că dincolo de datele conflictului, transpare limpede că pentru Dionisie Decei a fost începutul sfârșitului, din moment ce la 22 august 1922 tocmai Elie Câmpeanu a fost desemnat de către vicarul Izidor Marcu să cerceteze acuzațiile ce i se aduceau colegului său: că ar fi încasat la înmormântarea fostului preot din Oroiu de Câmpie suma de 480 de lei; că mănâncă înainte de serviciul liturgic²⁷.

După ce acuzațiile au fost în cele din urmă lămurite, a rămas mâhnirea suferită de Decei din cauza acestor acuzații: „asta e recunoștința Bisericii *mele* (s.a.), după un serviciu preoțesc de 30 de ani și de conducător al oficiului protopopesc de 10 ani”²⁸. Cum acuzațiile ce i se aduceau

²⁴ *Ibidem*, dosar 1313, f. 6v.-7.

²⁵ *Ibidem*, dosar 1313, f. 16.

²⁶ *Ibidem*, dosar 1313, f. 17.

²⁷ *Ibidem*, dosar 1365, f. 1.

²⁸ *Ibidem*, dosar 1365, f. 1.

erau în parte istorioare demult apuse și clarificate în urmă cu patru ani, a răbufnit: „sunt îmbătrânit fără de vreme și sărac. În loc de odihnă și liniște, numai cercări!”²⁹. Reconstituirea sale par a fi fără ocolișuri, dezvăluind inclusiv evidența eliminării sale dintre candidații la parohia Tîrgu Mureșului, „unde alt confrate din postul său sigur și mai bun ca cel pe care îl are azi a fost așezat aci, numai ca Decei să n-ajungă, căci nu-l poate suferi. „Cineva” a ajuns la postul acesta, P. On. Ilie Câmpean, ca să-mi supravegheze pașii activității mele și la un moment dat să mă delătore din calea lui pe mine, care am muncit pentru acest tract protopopesc timp de 10 ani, mai cu multe rezultate decât alții în 30 de ani”³⁰.

În plus, dincolo de terna revoltă, Dionisie Decei a destăinuit și detalii în care publicul se amesteca cu privatul, dintr-o istorie recentă: „mi s-a spus să mă liniștesc căci voi putea vorbi la sinod. N-am încăput! Căci actualul fericit e socrul lui dr. Pâclișan! Eu n-am pe nime, numai pe bunul Dumnezeu. Stau și acum aici ca paroh al Bandului de Câmpie și administratorul unui tract împrăștiat ca puține altele, de 10 ani cu distincția silită de vice-protopop onorar!”³¹.

Într-o scrisoare care relua în parte ideile de mai sus, dar elimina acuzațiile directe la adresa lui Elie Câmpeanu, adresată protopopiatului greco-catolic cu sediul la Tîrgu Mureș, din 7 martie 1923, Dionisie Decei își exprima dezamăgirea față de modul în care era supus unor acuzații ce au fost lămurite deja, la cea dintâi fiind absolvit prin ordinul consistorial nr. 241/1921, iar cea de a doua fiind clarificată personal și verbal în fața actualului mitropolit încă din 1918. Astfel că „din aceste motive nici nu pot urma citațiunii de a mă prezenta ca acuzat înaintea oficiului protopopesc greco-catolic al Tg. Mureșului pe ziua de 13 faur 1923”³².

Totuși, această stare de spirit era departe de a ajunge la final, în condițiile în care Elie Câmpeanu a căutat să includă în circuitul investigativ și părerea unor preoți din zonă. Fondul arhivistic a conservat, paradoxal, tocmai depoziția parohului cu care Dionisie Decei s-a aflat în raporturi adesea conflictuale, Ioan Roman din Sântana. Totuși, surprinzător, acesta a fost rezervat în comunicatul transmis lui Elie Câmpeanu: „este adevărat că în Tg.Mureș am auzit – momentan nu-mi aduc aminte de la cine – că dl. Decei este sub anchetă. Curios, că ce anchetă poate să fie,

²⁹ *Ibidem*, dosar 1365, f. 1.

³⁰ *Ibidem*, dosar 1365, f. 1 v.

³¹ *Ibidem*, dosar 1365, f. 2.

³² *Ibidem*, dosar 1365, f. 8. Pe verso Elie Câmpeanu a notat că abia la 24 noiembrie 1927 a fost investigată această situație, în baza solicitării avocatului Horga din Toplița.

întâlnindu-mă cu dl. Decei în Tg. Mureș, am îndrăznit să-l întreb dacă este adevărat sau nu, la ce dl. Decei mi-a spus acuzele pentru care stă sub anchetă”³³.

Se pare că oficialitățile din Blaj au insistat și în lunile următoare pentru reluarea anchetei, în ciuda eforturilor lui Decei de a-și pleda nevinovăția. Cel puțin asta rezultă dintr-o scrisoare trimisă de același Izidor Marcu lui Elie Câmpeanu, la 19 octombrie 1923, prin care îi cerea să-l audieze din nou pe învățătorul Butnar în legătură cu acuza la adresa lui Decei de celebrare liturgică, după ce ar fi mâncat. Audiata trebuia să fie din nou și Decei, care era somat să clarifice când și cum și-a clarificat această acuzație în fața actualului mitropolit, precum și dacă a mai încălcat regula și după această clarificare; finalul epistolei pare a aduce un nou vârf seismic, căci reacția lui Decei, exprimată de acesta în scris în luna februarie, era respinsă prin interogația: „cum înțelege că frângerea ajunului, care smintește pe alții, ar fi numai o chestie de conștiință?”³⁴

Toate aceste acuzații la adresa lui Decei au rămas pe moment fără o rezolvare definitivă, iar documentele de arhivă ne dezvăluie soluția venită din partea mitropoliei din Blaj: la 24 noiembrie 1923 el era transferat („promovat”!) paroh în Teaca și protopop al districtului Fărăgău³⁵. Așa că zarurile fiind aruncate, iar Dionisie Decei pregătit să părăsească parohia Bandul de Câmpie și funcția de administrator protopopesc, a semnat, conform uzanțelor, la 23 noiembrie 1923, un inventar în care enumera documentele existente, protocoalele, cărțile și revistele din bibliotecă, mobilierul și porția canonică, din Band, toate acestea fiindu-i predate celui ce urma să fie administrator interimar, Melinte Pop³⁶.

Documentele de arhivă au păstrat și textul circularei trimisă de Dionisie Decei preoților aflați în subordinea sa, la 24 noiembrie 1923. Era ultima dată când li se adresa, așa că tonul folosit a depășit limita funcției oficiale asumate și a conturat mai mult universul uman în mijlocul căruia s-a consumat mai bine de un deceniu din biografia sa. Emoția era cumva încifrată dincolo de literele documentului, ca și rigoarea și devotamentul său față de misiunea asumată. De remarcat este și felul în care el a vrut să ofere, aproape testamentar, imaginea unei solidarități în care preoții și enoriașii s-au susținut reciproc, chiar și când zilele au fost sub zodia nestatorniciei: „Onorați Frați în Hristos! Cu ziua de azi părăsesc teritoriul districtului greco-catolic român al

³³ *Ibidem*, dosar 1365, f. 9.

³⁴ *Ibidem*, dosar 1365, f. 43.

³⁵ *Ibidem.*, dosar 1344, f. 123.

³⁶ *Ibidem*, dosar 1378, f. 80 f.-v.

Mureșului, pe care l-am condus cu ajutorul vostru prețios, în împrejurări destul de grele, vreme de 10 ani, 8 luni și 6 zile, spre bine și înaintare cu destul noroc. V-am dat atâtea dovezi de iubire nefățărită și V-am arătat interes intensiv pentru toți în general și pentru fieștecarele îndeosebi. Mi-ați răsplătit această muncă a mea prin munca voastră, cu care m-ați ajutat la realizarea problemelor grele care mi-au stat înainte întru înaintarea și înflorirea districtului nostru și ale credincioșilor concrezuți păstoriei noastre. Dumnezeu să vă răsplătească cu bine pentru voi și scumpele voastre familii, binele ce mi-ați făcut. Vă voi fi greșit și eu prin procedurile mele față de voi, dar n-am făcut-o, vă asigur, cu rele intențiuni, ci scopul binelui totdeauna îl aveam înaintea ochilor. Rogu-vă să mă iertați și întrucât pe unul sau altul dintre Frățiile Voastre v-am neîndreptățit cu ceva, spuneți-mi-o limpede și prietenește în Teaca, unde sunt dispus preagrațios a mă duce dintre voi. Vă las iubiți frați cu rugămintea clară să vă păstrați și să vă continuați îndemnurile mele de până acum, spre muncă pentru Biserică, Neam și Țară și pe viitor, să binevoiți a mă ținea în plăcuta voastră amintire și să nu mă uitați din rugăciunile Voastre. Așa voi face și eu! Dumnezeu cu noi cu toții și Maria sfântă ne ocrotească și apere!”³⁷.

Oficial, administrația protopopiatului s-a reîntors la Țirgu Mureș, iar mitropolitul a marcat acest fapt prin vizitația canonică efectuată aici în zilele de 1-4 noiembrie 1923. Protopopul Câmpeanu a fost cel care a difuzat un program al acestei vizitații³⁸, ca principal artisan al momentului. Dionisie Decei se afla încă la Band, marginalizat deja, așa cum putem citi printre rândurile corespondenței sale, în care la 31 octombrie 1923 menționa că nu fusese invitat la Țirgu Mureș, doar a primit programul vizitei mitropolitului, fără alte comentarii. Cu discreție a preferat să invoce probleme legate de sănătate pentru a-și motiva absența³⁹.

După plecarea lui Dionisie Decei din fruntea protopopiatului, deciziile luate de mitropolia Blajului s-au îndreptat mai rapid spre reîntregirea teritorială a acestui protopopiat. Astfel, la 10 mai 1924 administratorul interimar Melinte Pop a primit un ordin mitropolitan legat de o nouă arondare a districtelor protopopești. Momentul era unul decisiv, deși se adăuga precizarea că dispozițiile vor deveni definitive după desființarea episcopiei de Hajdudorog. Protopopiatul Mureșului, cu sediul la Band, a pierdut câteva parohii importante, aflate în vecinătatea Țirgu Mureșului, care au fost trecute în subordinea protopopiatului ce avea sediul în

³⁷ *Ibidem*, dosar 1357, f. 65.

³⁸ *Ibidem*, dosar 1358, f. 3 f.-v.

³⁹ *Ibidem*, dosar 1358, f. 5.

oraș, condus de Elie Câmpeanu, și anume: Bărdești, Ceuașul de Câmpie, Erneiul Mare, Ungheni, Voiniceni, Sângeorgiu de Mureș, Sântana de Mureș, Tirimia Mare și Vaidacuta. Celelalte parohii, ce gravitau în jurul Bandului (Bandul de Câmpie, Sântioana, Hărțău, Mădărașul de Câmpie, Herghelia, Oroiu de Câmpie, Oroiu Secuiesc, Șincai), au rămas deocamdată ca un protopopiat distinct, încredințat interimar lui Emil Tătar, parohul Bandului. Decizia era evident în favoarea protopopiatului administrat de Câmpeanu, fiind modalitatea găsită de conducerea mitropoliei pentru a restaura măcar parțial vechea structură a protopopiatului.

Din punctul de vedere al mitropoliei din Blaj situația parohiilor ce fuseseră trecute în subordinea episcopiei de Hajdudorog apărea aproape rezolvată, căci mitropolitul îi comunica lui Elie Câmpeanu că din 1 iulie 1924, când au fost reunite din nou cu celelalte parohii din vechiul protopopiat, trebuiau să fie socotite ca atare, inclusiv în toate problemele administrativ-financiare⁴⁰.

Așadar, reîntregirea protopopiatului greco-catolic al Mureșului s-a făcut abia după aproape șase ani de la momentul plin de speranțe al unirii Transilvaniei cu Regatul României. Modalitatea reunirii protopopiatului nu a fost cea așteptată, balanța s-a înclinat, paradoxal, în favoarea acelei părți a protopopiatului care în anul 1912 trecuse în componența Vicariatului Secuimii, nu în favoarea celei care rămăsese în subordinea Blajului. Această reîntregire a însemnat, din nefericire, ieșirea de pe scena ecleziastică mureșeană a celui care cu multă dăruire a condus acest protopopiat în vremurile tulburi ale primului război mondial și ale vecinătății nu tocmai confortabile cu episcopia de Hajdudorog, Dionisie Decei. Retras la Teaca până la finalul carierei sale ecleziastice din anul 1940 s-a încapățânat să spere într-o reabilitare a propriei imagini, afectată de acuzații care păreau mai degrabă scoase din arsenalul subiectivității. În schimb, reîntregirea protopopiatului l-a proiectat pe Elie Câmpeanu într-un personaj influent în mediul ecleziastic și cultural mureșean. Din păcate însă, disputele din culisele acestui episod mărturisesc modul în care regulile obiectivității nu au fost întru totul respectate.

BIBLIOGRAPHY:

⁴⁰ *Ibidem*, dosar 1420, f. 3.

1. Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Mureș, Fond Colecția de manuscrise a filialei.
2. Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Mureș, Fond Protopopiatul greco-catolic Tîrgu Mureș.
3. *Biserica Română Unită. Două sute cincizeci de ani de istorie*, Cluj-Napoca, Casa de Editură Viața Creștină, 1998.
4. *Elie Câmpeanu. Omul și faptele sale*, coord. de Grigore Ploeșteanu și Dimitrie Poptămaș, Tîrgu Mureș, Fundația culturală „Vasile Netea, 1999.
5. Cecilia Cârja, *Biserică și politică. Înființarea episcopiei de Hajdúdorogh (1912)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012.
6. Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918*, Sibiu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
7. *Românii greco-catolici și Episcopia de Hajdúdorogh (1912). Contribuții documentare*, ediție, studiu introductiv și note de Cecilia Cârja, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009.